

POSUDOK OPONENTA DIZERTAČNEJ PRÁCE

Názov dizertačnej práce: Eseje o ekonomii a managementu: Aplikace behaviorálních věd v organizacích

Autor dizertačnej práce: Ing. Petr Houdek

Oponent dizertačnej práce: prof. Ing. Jaroslav Belás, PhD.
Univerzita Tomáše Baťu v Zlíne
Fakulta managementu a ekonomiky
Ústav podnikové ekonomiky

POSUDOK K DIZERTAČNEJ PRÁCI

Posudzovaná dizertačná práca Ing. Petra Houdeka s názvom „*Eseje o ekonomii a managementu: Aplikace behaviorálních věd v organizacích*“ obsahuje 193 strán, čím splňa požiadavky na rozsah práce tohto typu. Práce sa skladá zo štyroch koncepčných článkov (What Comes to a Manager's Mind: Theory of Local Thinking; A Perspective on Consumers 3.0: They Are Not Better Decision-Makers than Previous Generations; Professional Identity and Dishonest Behavior; Puppet Master: Possible Influence of Parasite Toxoplasma gondii on Managers and Employees), ktoré sa pokúšajú aplikovať metódy a poznatky nového odboru behaviorálnej ekonómie v oblasti podnikovej ekonomiky a manažérskeho rozhodovania. Práca v prílohe obsahuje aj dva empirické články (ktoré sú napísané v spoluautorstve: Cheating Consumers in Grocery Stores: A Field Experiment on Dishonesty Do People in Post-communist Countries Cheat So Much? Laboratory Study Using a Student Sample), ktoré testujú vybrané diskutované koncepcie v laboratórnom prostredí, resp. formou experimentu. Úvodná kapitola dizertačnej práce zhrňuje prezentuje a integruje parciálne oblasti výskumu do logického rámca. Pri vypracovaní dizertačnej práce autor použil primeraný počet citačných zdrojov.

Téma dizertačnej práce je *aktuálna z teoretického i praktického hľadiska*. Dizertačnú prácu hodnotím na dobrej vedeckej a odbornej úrovni. Práca vychádza zo súčasných vedeckých poznatkov, doktorand vhodným spôsobom formuloval svoj vedecko-výskumný problém, o ktorého riešenie sa v práci usiluje. Dizertačná práca prináša nové vedecké poznatky, nové, provokatívne a inšpirujúce myšlienky, ktoré predstavujú zaujímavý námet na ďalší vedecký výskum. Prístup autora k vypracovaniu dizertačnej práce hodnotím ako inovatívny, v niektorých častiach práce ako provokujúci, resp. kontroverzný. V kontexte prezentovanej práce je možné mať námietky, či a s akou intenzitou prezentovaná problematika spadá do oblasti podnikovej ekonomiky, napriek tomu oceňujem interdisciplinárny prístup autora k danej problematike.

Parciálne ciele, ktoré sú definované v jednotlivých kapitolách dizertačnej práce, považujem za splnené.

Štruktúra práce je netradičná. Autor zvolil dizertačnú prácu vo forme autonómnych článkov, ktoré sa mu podarilo publikovať v časopisoch indexovaných na Web of Science s nenulovým impakt faktorom.

Metodika dizertačnej práce je charakteristická snahou autora priniesť nový koncepčný prístup, ktorý umožňuje iným spôsobom pozerat' a hodnotiť manažérske rozhodovanie v podmienkach rizika, chovanie spotrebiteľov v podmienkach informačného zavalenia, profesionálov pri možnostiach chovať sa nečestne a ako využiť fyziologickú manipuláciu parazitom pri predikcii chovania dotknutých pracovníkov v organizačnej praxi. Toho má byť dosiahnuté systematickým prehľadom literatúry a dvomi experimentálnymi štúdiami (ktoré svojimi výsledkami nepotvrdili testované hypotézy).

Pripomienky k obsahu dizertačnej práce, metodike a formálnym náležitostiam:

Autor vo svojej dizertačnej práci vhodne definoval vlastné prínosy a obmedzenia: „Předně, její hlavní přínos je nástin několika koncepcí, jak aplikovat poznatky a myšlenky behaviorálních věd v oblasti manažerských nauk – managementu, marketingu a řízení lidských zdrojů, přičemž tento přístup je představen ve třech publikovaných esejích (a jedné k publikaci přijaté). Separátní články do jisté míry zabraňují zcela kompaktnímu textu práce, je proto zařazena úvodní shrnující kapitola, která pomocí shrnutí/přetisku hlavních myšlenek jednotlivých článků a jejich zasazení do širšího rámce práci sjednocuje.“

Autor dokáže presne pomenovať problémy, ale v obmedzenom rozsahu predkladá návrhy na ich riešenie. Ukážkou tohto prístupu je napr. konštatovanie v práci: „Složitě bychom hledali vědecký obor, v němž jsou preferované teorie a koncepce častěji výsledkem módy a popularity, než empirické validity a prediktivních schopností, než jsou manažerské a podnikové nauky..... Manažerské vědy se nacházejí ve stavu „krize reprodukovatelnosti“: populární manažerské koncepce stejně jako teorie vydávané v prestižních časopisech nejsou empiricky ověřovány a jejich aplikační relevance je proto diskutabilní. Podobně i poznatky vyplývající z empirických prací nejsou nezávisle replikovány. V manažerských oborech existuje extrémně nízký podíl studií, které se snaží ověřit dříve získané poznání a ty studie, které replikaci uskuteční, obvykle nepotvrdí původní výsledky. Poznatky oboru tak nemusí být hodnověrné.“

Cieľom 3. kapitoly je aplikácia tzv. teória lokálneho myslenia (resp. teórie kognitívnych rámcov) na rozhodovanie manažérov. Autor využíva psychologické evidencie o heuristikách a kognitívnych chybách, aby demonštroval, že výsledky základného psychologického výskumu majú svoje opodstatnenie aj v procese rozhodovania výkonných manažérov a že táto skupina je determinovaná istými rozhodovacími chybami a myšlienkovými skratkami.

V tejto kapitole by bolo vhodné prezentovať formálny model rozhodovania manažérov namiesto použitej rešerše štúdií, ktoré demonštrujú určité aspekty obmedzenej manažérskej racionality. Kapitola 4. je fakticky identickým modelovým prístupom, ktorý je aplikovaný na rozhodovanie spotrebiteľov.

V kapitole 3 autor uvádza príklad o tom, že firmy v blízkosti hurikánu začnú hromadiť likviditu a ak rastie počet bankrotov, manažéri firiem v okolí 100 km začnú znižovať investície a aj mieru zadlženosti.

Autor komentuje tieto skutočnosti nasledovne: „*Uvedené prípady jsou vysvětlitelné dočasnou významností informací, kvůli nimž manažeři krátkodobě přeceňují likvidní či finanční riziko, nebo intenzivněji vnímají produkční cíl. Jejich volba je činěna na základě charakteristik, ke kterým byla přitáhnutá pozornost, tedy charakteristik, které byly v konkrétním kontextu volby výrazné. Toto, tzv. lokální myšlení, znamená posuzování situace, během něhož je pozornost selektována dle bezprostředně výrazných faktorů v rozhodovacím kontextu. Může jít o extrémní nebo nedávné informace, o informace, které kontrastují s existujícími očekáváními vyplývajícími ze statutu quo nebo jsou vychýlené selektivním vzpomínáním a omezeným vnímáním. Stejně tak mohou pozornost vychylovat specifické osobní vzpomínky, které trvale vychýlí způsob získávání a zpracování informací. Podobně i primární pracovní zkušenosti dokáží výrazně ovlivnit dlouhodobé chování lidí.*“

Dokáže však autor definovať intenzitu prezentovaných faktorov, resp. diagnostikovať ich prítomnosť v rozhodovacom procese, prípadne eliminovať tieto riziká? Ak nie, možno jeho prístup považovať za populárny, nie však vedecký.

Autor ďalej uvádza: „*Jak ukazuje studie s příchodem hurikánů (Dessaint & Matray, 2014), náhlá význačnost rizika likvidity způsobená průchodem hurikánu ve vedlejší okrese přiměla manažery ke zvýšení držby hotovosti (tedy určité formy firemního obecného pojištění), ačkoli nic nenaznačovalo, že objektivní riziko přírodního neštěstí je větší než dosud. Zvýšení likvidity je krátkodobé, netrvá ani rok a poté se vrací na původní úroveň, s tím jak významnost minulého hurikánu vyprchává. Chybou více trpí manažeři firem bez předchozí zkušenosti s hurikánem a manažeři malých a mladých firem, tedy více nezkušení.*“ V kontexte týchto tvrdení predkladám autorovi Otázku č. 2.

Autor taktiež uvádza: „*Logika studia chování spotřebitelů je analogická; jak uvádím v příslušné kapitole: Ve dnech, které jsou vůči průměrným teplotám mimořádně teplé a bez oblačnosti, kupují zákazníci častěji kabriolety a ve dnech, v nichž napadne mnohem více sněhu než obvykle, kupují více auta s pohonem na čtyři kola, vše při kontrole na geografii a roční období (Busse, Pope, Pope, & Silva-Risso, 2015).*“ V kontexte týchto tvrdení predkladám autorovi Otázku č. 2.

Kapitola 5. si kladie za cieľ ukázať ako je možné jednoduchý nástroj auditu (trojuholník podvodu) aplikovať na sféru nečestného rozhodovania profesionálov (manažérov, lekárov, učiteľov atď.). Autor dokazuje, že aj v odboroch, kde sa dbá o vysoký etický štandard sa vyskytuje nečestné chovanie a podvody. Pretože sa jedná o dizertačnú prácu z odboru podnikovej ekonomiky, bolo vhodné precíznejšie diskutovať akým spôsobom je možné tieto atribúty implementovať v oblasti CSR, resp. corporate governance.

Posledná kapitola č. 6. je inovatívnym a výrazne špekulatívnym textom, ktorý skúma možný vplyv parazitárnej nákazy toxoplazmózou na rozhodovanie manažérov a zamestnancov. Táto časť práce poskytuje systematický prehľad štúdií, ktoré identifikovali vplyv parazita na osobnostné charakteristiky a na kognitívne vlastnosti ľudí (i keď až na niektoré výnimky prakticky mimo podnikovej sféry). Autor do istej miery špekuluje, aké organizačné chovanie môžeme od infikovaných pracovníkov očakávať. Až nadväzujúci výskum preukáže, či sú autorove hypotézy relevantní a platné; v súčasnom období o priamej relevancii textu pre výskum a firemnú prax možno skutočne iba špekulovať.

Prílohy obsahujú dve empirické štúdie. Prvá štúdia testuje sklon k nečestnosti u študentov pomocou laboratórneho experimentu a druhá štúdia skúma mieru nečestnosti pokladníkov v supermarketoch pomocou terénneho experimentu. Obe štúdie patria skôr do oblasti základného výskumu, napr. terénny experiment je zameraný na faktor dennej doby, počas ktorej sa má variať mentálna kapacita ľudí a pri jej vyčerpaní večer majú mať ľudia väčší sklon k nečestnosti (uvedená hypotéza sa však logicky nepotvrdila, pretože predpokladať uvedený typ závislosti je skutočne špekulatívne a autor by mal objasniť významné determinanty nečestného správania sa ľudí počas obhajoby tejto práce). Pri laboratórnom experimente, je jeho relevantnosť pre proces rozhodovania v reálnom ekonomickom prostredí taktiež obmedzená.

Práci by prospel silnejší akcent na aplikáciu diskutovaných aspektov vo firemnej sfére, resp. pre nadväzujúci manažérsky výskum. Práca sa zaoberá všeobecnými rozhodovacími mechanizmami, preto by bolo vhodné diskutovať, či sú a do akej miery definované tendencie determinované národnými, firemnými, resp. organizačnými faktormi. Významný problém vidím aj v tom, že ponúkaný koncept manažmentu môže so sebou prinášať intenzívny vplyv subjektívnych, psychologických a sociálnych atribútov manažmentu, čo by mohlo znamenať potenciálne značné turbulencie vo firemnej oblasti. Predsa len, istá miera štandardizácie riadenia a používania zabehnutých foriem a prístupov k riadeniu je žiaduca (je zrejmé že manažment firiem je vhodná kombinácia vedeckých metód, pragmatických prístupov a osobnostných vlastností manažéra (intuícia, fantázia, tvorivosť a pod.)

Výsledky práce by bolo vhodné demonštrovať formálnym modelom buď formou štruktúrovaného diagramu alebo v primeranej grafickej podobe; pretože pri existujúcom prístupe autora sa do istej miery stráca ich previazanosť, resp. význam voči definovaným konštruktom. Napr. autor v kap. 3 píše „...tzv. *lokální myšlení, znamená posuzování situace, během něhož je pozornost selektována dle bezprostředně výrazných faktorů v rozhodovacím kontextu. Může jít o extrémní nebo nedávné informace, o informace, které kontrastují s existujícími očekávaními vyplývajícími ze statutu quo nebo jsou vychýlené selektivním vzpomínáním a omezeným vnímáním. Stejně tak mohou pozornost vychylovat specifické osobní vzpomínky, které trvale vychýlí způsob získávání a zpracování informací. Podobně i primární pracovní zkušenosti dokáží výrazně ovlivnit dlouhodobé chování lidí.*“ – jedná sa o veľmi diverzifikovaný súbor faktorov, od osobných až po organizačné, ktoré pôsobia na voľbu manažéra. Z predloženej analýzy nie je však zrejmé, za akých okolností je ich pôsobenie silnejšie alebo slabšie, či sú niektoré z nich významnejšie než iné atď. Koherentná formulácia modelu, tzn. faktorov, podmienok ich pôsobenia a predpokladov ich prejavu by zvýšila odbornú úroveň práce. Podobnú výhradu možno uplatniť aj ostatným kapitolám.

Tým, že ide o dizertačnú prácu, ktorá je zložená z niekoľkých autonómnych článkov je jej podoba neštandardná, napr. zoznam literatúry je uvedený za každou kapitolou (článkom). Články sú napísané v anglickom jazyku, pričom úvodná integrujúca kapitola (a zároveň autoreferát) je napísaná v českom jazyku. V práci chýba zoznam skratiek, grafov ap. Kvalita textu taktiež kolíše. V niektorých častiach práce autor prezentuje triviálne skutočnosti (napr.

ľudia podvádžajú, ak na to majú príležitosť), v iných častiach absentuje dôkladnejšia argumentácia (napr. mnohé špekulácie v kap. 6).

OTÁZKY K DIZERTAČNEJ PRÁCI

1. *Skúste definovať pozíciu a intenzitu Vami hodnotených prístupov v systéme riadenia firmy.*
2. *Vo Vašej práci kritizujete niektoré prístupy k vedeckej práci, čím zároveň spochybňujete jej výsledky. Zaujímavé je, že tento postup realizujete na báze iných vedeckých výsledkov. Do akej miery ste presvedčený, že štúdie s ktorými pracujete a ktorým veríte netrpia rovnakými vedeckými a metodologickými chybami, ktoré popisuje v práci?*
3. *Skúste definovať podmienky efektívneho firemného manažmentu a úlohu behaviorálnych prístupov v tomto procese.*

ZÁVER

Predložená dizertačná práca Ing. Petra Houdeka s názvom „Eseje o ekonomii a managementu: Aplikace behaviorálních věd v organizacích“ je po obsahovej, metodologickej a formálnej stránke na dobrej úrovni, pričom prináša nové vedecké poznatky v danej oblasti.

Na základe celkového zhodnotenia vedeckej kvality predloženej dizertačnej práce a zhodnotenia vedecko-výskumných aktivít doktoranda

o d p o r ú č a m

predložiť dizertačnú prácu na obhajobu pred príslušnou skúšobnou komisiou pre obhajobu dizertačných prác.

V Zlíne 14.2.2017

prof. Ing. Jaroslav Belás, PhD.
oponent